

Argentinaren aienea

Nola jakin zenuen Argentinan hauteskundeak zirela? Javier Milei ero baten bideo biralizatuari esker izan zen? Noiz utzi genion Hego Amerikako politikari begiratzeari? Noiz erabaki genuen geure lekua Europa zela? Argentina krisiengatik iristen zaigu, edo politikari ero bat presidentetzara iristeko zorian dagoelako... Argentinak, baina, botereari oso arriskutsu zaizkion ikasgai asko ditu guretzat, Argentina 2001eko kritik modu batera, eta ez beste batera atera zelako, adibidez, herriak hala nahita, antolatuta. Nori begira gaude gu? Nor izan nahi dugu?

 UXUE APAOLAZA LARREA

Ez da ezer saltzeko modu onena, baina testu hau triste hasiko dugu, eta berdin bukatu. Ezkerrak ez du lekurik izango Argentinako hauteskundeetako bigarren itzulian, eta hori ez da aldatuko azaroaren 19ko *ballotagea* irabazten duenak irabazita ere. Hauteskunde sistemak ez die alderdi txikiei aukera handirik ematen, horren froga presidentetza hartzeko aukera zuten hiru indarrak koalizioak izatea: koalizio horien baitatik joera bateko edo besteko hautagaiak atera izan dira, eta, oraingoan, bi oso eskuindar eta, peronismotik, ez-ekertiar bat aurkeztu dira. Juan Graboisek, koalizio peronistan militatzen duen humanista ezkertiarrek, erregutu zuen telebistaz emateko botoa hautagai peronistari, nahi bezain ezkertiarra ez bada ere: "*Si no es el amor, que sea el espanto*". Nahi gabe (agian horrela aipatzen dute argentinarek) Borgesek bere hiri Buenos Airesi idatzitako poema parafraseatzen ari zen, "ez gaitu maitasunak batzen, espantuak baizik, horregatik maite dut hainbeste". Espantuak gauza asko esplikatzen ditu oraingoan.

Testuinguru hurbilekoena. Lehen itzulian "lasaitua" izan zen hitza demokraziaren edozein kontserbazionistaren ahotan; izan ere, Milei neoliberal eroa presidentetzatik apur bat nola urruntzen zen ikusi ahal izan zuten, peronis-

moak aurkeztutako hautagai liberala, Massa, aurretik zuela: espantuak irabazi zuen. Milei beharrezko zutenen beste garaipen bat da, agian, plastilnazko Massa bera (ez dakit Fouchéri aipamen bat egitea gehiegizkoa den, Massari duena baino kolore gehiago ez liokeen emango).

Testuingurua apurtxo bat zabaltzen badugu, eta PASOaren (primario irekiak) oso aurretik hasitako hauteskunde kanpainari erreparatzen badiogu, nahiko nabarmena dirudi, egoera nola tenkatu duten ikusita (Cristina Fernández presidenteordeak zorionez huts egin zuen pistola bat eduki zuen burutik zentimetro gutxira), eskuinak asko zuela jokatzeke. Bistakoa dirudi alde batera edo bestera erabakiak hartu beharko direla, jakina da herritarrek, hor azpiko masa hori, daudena baino kolpatuago amaituko dutela, eta neurtu behar da hori matxinada noiz eta nola bihur daitekeen, 2001ean nola, aurkitu behar da, dirudienez, oihu hori txikizio ez bilakatzeko erdibide bat: biziraupenerako gutxieneko itxaropena izan, edo itxaropena guztiz erauzi. Dirudienez, lehen aukerak irabaziko du: ez dute azpikoen aldeko politika argirik egingo, baina elikadura eta giza itxura bermatuko dizkiete. 2001ean erdibide horiek ez zuten balio izan, eta egoerak gero eta antz handiagoa dauka.

Testuingurua beste pittin bat hedatuta, aurten Argentinako demokraziak 40 urte bete ditu. Kirchnerismoak 20. Eta bi-biek eman dute zeresana kanpaina honetan, eta izan dira zenbait joera eta sinboloren oinarri. Eta, batez ere, biek dirudite arriskuan oraingo honetan.

Testuingurua, finean, Argentina da. Argentina munduan. Argentina FMIA-rekin zorpetuta. Argentina, nazioarteko geopolitikan txertatuta. Argentina hiru zifrako inflazioarekin, dolarraren mende, Brasileko politikari hark (Samuel Pinheiro) esan zuena bermatzen: "Hego Amerikako herrialde nagusia Ameriketako Estatu Batuak dira". Argentina, berez, beste guztiak bezala, burujabetzarako bideen eta mendekotasun errepideen prezioak alderatzen. Bertako tertuliakide askoren ahotan ere entzuten da: "Ezin ezer auresan Argentinan, Argentina auresanezina da, Argentinan edozer gerta daiteke". Tira, ba, berez, ez dirudi.

Zein izan dira presidentetzara iristeko aukera izan duten, eta Argentinako politikaren konpasa markatu duten koalizioak? Ondorengo hiru hauek.

Unión por la Patria

Zeina den 2019ko Frente de Todos koalizioaren jarraipena, zeina zen 2003an sortutako Frente para la Victoria kirch-

Zeresan handia eman du Javier Mileik.

VOX / WIKIMEDIA COMMONS

neristaren jarraipena. Sergio Massa liberala izan da presidentetzarako hautagaia, peronismoaren aukera ezker-tiarrak baztertuta, Cristina Fernández de Kirchnerren gertukoagoak, hala nola Kiciloff, Ekonomia ministro ohia; Wado. Kantu lehiaketetan herritarren botoen gainetik epaimahai kualifikatu batek erabakitzen duen bakoitzean bezala da. Ez duzu ulertzen zergatik irabazi behar lukeen tipo horrek, baina irabazi egiten du. Zerbait dakite zuk ez dakizuna. Eta peronismoak zerbait baldin badaki, eta zuk ez, jendeak zer nahi duen da. Eta jendea, batzuetan, enpresariak dira.

Sergio Massa oso gazte hasi zen militatzen, eta onartu behar zaio originaltasuna. Normalean, jendea ezkertiarra da gaztetan, eta heldu ahala, heldutasun ideologikoan ere sartzen gara, alegia, hil egiten zaigu sormen politikoa, eta kontserbadore egiten gara. Massari ez, Massa oso gazte alderdi liberal batean hasi baitzen militatzen. Eta liberala izaten jarraitu du, behar zenaz jantzita (horregatik etorri zait gogora Fouché hura). Massari denek deitu diote (Macri eskuindarrak, Kirchner ezkertiarra- goak), psikopatiarako erraztasuna duen teknokrata trebe xamar bat behar izan duten bakoitzean. Eta berak ez die eze- tzik esan. Eta orain ere horretarako kon- tratatu dutela dirudi.

Mileik ardatza mugitu du. Milei jar ez dadin peronismoak Massa onartu du. Eskuina egotea komeni zaienei orain Mileik beldurra ematen die

Hautagai izendatu arteko bidea gorabeheratsua izan da; gobernu peronistak ez du asmatu bere masari erantzuten, eta agintaldi amaierara dezenteko kaos iritsi dira. Kaos horretatik ezkerretik ateratzeko aukerak ito ziren kirchnerismoaren hautagai behar zuenak, Wadok, bere burua erretiratu zuenean (pentsatzekoa da telefono deiren bat jaso ondoren), Massa, aurkezteko faborrea egitekotan, lehiakiderik gabe izango baitzen. Grabois, kartoneroen eta ekonomia herrikoiaren errebelde humanista, apuntatu zen orduan primarioetara, Massari zegozkion epite- toak jartzeko, peronismoaren ezkerriari kopurua zehazteko, kopuru horrekin, orain, presio egiteko.

Argentinarrak argentinarrak izateagatik omen dituzten berezitasun horietakotzat jo da lehen itzuliko Massaren garaipena: “Nola da posible hainbesteko inflazioa duen Ekonomia ministroak presidentetzarako hauteskundeak irabaztea?! Hori Argentinan baino ez da gertatzen!”. Baina Massa ez da bere ministro lanetik apartatu, horixe izaten ari da bere kanpaina besteek platoz plato eztarria uzten duten bitartean: neurriak hartu, parekoak hartuko ez lituzkeenak agerian utzi, ekonomia hankaz gora jarri nahi dutenen aurrean sendo agertu (izan du lehen krisia gasolina horniketa eten diotenean). Tira, ez dira hain bereziak argentinarrak. Edozein suediarrek, Alemaniako kontserbadorek, edo sozialdemokrata frantziarrek emango lioke botoa Massari. Baita zure moduko euskaldun ezkertiar batek ere. Izan ere, nor dago parean?

La libertad avanza

Javier Milei du parean, bere burua anarkokapitalistatzat eta libertariotzat definitzen duena. Gainerakoek beste epitetotatzat jartzen dizkiote: motozerraren eroa, profeta faltsua, demokraziarentzat arriskutsua, negazionista multiplea... eroa. Mileiren osasun mentala tertulietako ohiko gai bihurtu da, eta hainbat kazetariren analisi politikoaren erdigunean dago. Berezi perturbatzaileak

izan dira egin dituen deskribapen aztoragarriki zehatzak haurrak bortxatzeari buruz, emakumeak bortxatzeari buruz, baselinari buruz... Berak ere jarri du bere aldetik, beraz. Ez da biralizatu, ordea, arriskutsua zenean, biralizatu da pertsonaia arriskutsutik erridikultura eramateko ordua iritsi denean. Plana ez baitzen ezer aldatzea.

Baina zer dio Javier Mileik? Zeren eta Massak irabazten ez badu, bera izango da Argentinako presidente, ia zortzi milioi boto jaso zituzenez lehen itzulian, eta ez dirudienez galduko dituenik. Eta, izan ere, Milei hizketan jarritz gero, badu esatekorik. Eta esateko zuenagatik eman diote botoa hainbeste pertsonak: soluzioak zituen, eta jendeak orain konponbideak behar ditu.

Lehen aipatutako Juan Graboisekin bost orduko eztabaida bat egin zuen telebistan. Berritro esango dut: bost orduko eztabaida bat. Izan ere, Milei idealista teoriko bat da. Dolarizazioa izan da gaitz ia guztien, batez ere inflazioaren, sendagarri saldu duen erremedioa: pesoa desagerrarazi, eta Ameriketako Estatu Batuetako txanpona hartu, berehala hasieran, mantsoago gero, oso geldo orain. Banku Zentrala ixtea. Justizia sozialari "aberrazio" esaten dio. Neoliberalismo ekonomikoa azken muturreraino eramaten du, teorian, organoen salerosketaren alde argudiatzera iritsita.

Eta, hara, erraz baretzen zaizkigu beldurrak. Beldurrak helburua lortu denean, hain zuzen. Mileik ardatza mugitu du. Milei jar ez dadin peronismoak Masa onartu du. Eskuina egotea komeni zaienei orain Mileik beldurra ematen die, ezker "helduetan" ezkertiar itxura duen ezkertiarregi bat agertzen denean bezalaxo. Profeta faltsuarena egia bilakatzeko ez dugu presidente ikusi behar izango. Hori baino lehen aukeratu behar izan du koherentzia politiko-ekonomikoaren eta anbizioaren artean; eta bigarrenak irabazi du. Botoak behar ditu, Juntos por el Cambiorenak. Eta sistemak, batere aldatu gabe, badu neoliberal psikopata baten ametsak asetzeko adina mekanismo.

Juntos por el Cambio

Presidentetza lortzeko aukera zuten hiru koalizioetatik Juntos por el cambio geratu zen bigarren itzulitik kanpo. Argentinako hurrengo presidentea koalizio honetatik aterako ez bada, zergatik bereganatu du inork baino arreta mediatiko handiagoa *ballotagearen* bezpe-

Krisi hura telebistaz ikusi genuen. Cacerolazoak; Corralitoa; desesperazioa supermerkatuak sakeatzen; presidentek helikopteroz alde egiten; herria antolatzen

ran? Bai Massak, bai Mileik beren boto emaileak behar dituztelako.

Koalizioak Patricia Bullrich aurkeztu zuen presidentegai, deskalkifikazio pertsonalak gorabehera, Mileiren ikuspegitik ez hain urrun ibili den eskarmentu luzeko hautagaia, Massaren kontrako bide ideologikoa egina (gaztetan peronismoko alderdi ezkertiarrenetan ibili zen, Montoneros izenekoan, erradikalismoan militatu zuen, eta PRO eskuindarrean amaitu du). Ordena izan da bere lema, Mileik estatu errakitikoren bat utziz gero, onartuko lukeen ministerio bakanetakoa. Eta Bullrich izana da segurtasun ministro Macri presidente zen garaian, eta Santiago Maldonado, Rafael Nahuel... entzuten zaizkio atzetik masuren batzuen oihuak.

Galdu egin zuen. Eta koalizioak eztanda egin du justu koalizioa osatzen duten bi arimen arteko pitzaduratik. Mileik

haur eskoletan bonbak jartzen aritu izana leporatu dio Bullrichi kanpainan, baina lehen itzuliko emaitzak jakin orduko hasi ziren bien arteko hurbilketak. Macri presidente ohiak hasia zuen lehenago ere gerturatzeko hori, eta bera da koalizio barruko alderdi eskuindarraren sortzailea (PRO). Koalizioaren zati batek Mileiri emango dio botoa, eta, ziur asko, kendeuko dio boterea: boto horiek eskaeraz betetako zerrenda batekin etorri baitira.

Mileik, ordea, eduki ditu hitzak koalizioaren beste arima handiarentzat ere, erradikalentzat. Erradikalak tradizio oso luzea dute Argentinan, eta herrialdeko hamar presidente atera dira bere kideen artean. Alfonsin horietako bat, Videlaren diktadura ostean aurten 40 urte bete dituen aro demokratikoa estreinatuta zuena. Mileik, besteak beste, esan du bere terapietako bat Alfonsinen aurpegia duen panpina bati jotzea dela. Erradikalismoaren mota guztietako oinarrien kontra doa Milei. Ez diote botoa emango. Horiek Massarenak dira.

Kirchnerismoa

Kalafate Taldea izenekoa 1998an sortu zen, peronismoaren baitan Menemen ildo politikoari aurre egiteko. Menemek peso bat dolar bat bihurtarritasuna ezarri zuen, fabrikak eta herrialdea saldu, zorpetu. Eta, jakina denez, 2001ean guztiak eztanda egin zuen: *Que se vayan todos*. Eta ikusi genituen, krisi hura telebistaz ikusi baikenuen, *cacerolazoak*; hautesontziak boto zuriz edo "voto bron-

Ezkerreko argazkian, Sergio Massa. Goian, Cristina Fernández.

ca” esan zitzaizen nulo horiez beteta; *Corralitoa*; trueke klubak; desesperazioa supermerkatuak sakeatzen; piketeroak kalean eskubideak borrokatzen; errepresioa herritarrak asfaltoan hiltzen; harriak airean; fabrika berreskuratuak; setio egoerak; presidenteak dimititzen; presidenteak helikopteroz alde egiten; herria antolatzen. Eta oraingo arazo berberak: bihurtgarritasuna eta zorra.

2003ra arte presidenteak jarri berri-
tan kentzen ziren, herriak ez zuen erdi-
biderik onartzen, ezin zuen, goseak ze-
goen. Garai hartan politizatu ziren gaur
egun kirchnerismoaren barruan Mas-
sarekin aurrez aurre ibili diren zenbait
politikari: Wado eta Grabois.

Eta ez krisitik, baizik eta herriak kri-
siari era antolatuan erantzuteko izan
zuen gaitasunetik, jaio zen kirchne-
rismoa, masaren amorruaren boterea
irakurtzen jakin zuelako, hitzak eta
manerak aurkitu zituelako kalean erein-
dakolari erantzuteko. Eta, hala, 2003ko
maiatzaren 25ean Nestor Kirchnerrek
irabazi zuen Argentinako presidentet-
za. Eta orduan markatu ziren kirchne-
rismoaren ildoak, Mauricio Macriren
presidentetzaren lau urte suntsitzaileak
kenduta, hogeitaz Argentinako goberna-
tu duen indarrarenak. Ez da indar iraul-
tzaile bat, baina gero Kiciloff Ekonomia
ministroak hitzez hitz deskribatuko
zuen keynesianismo moduko batekin,
gutxienez, herria ez traizionatzeko bo-
kazioa zuen (Menem zer izan zen trai-

Hainbat prozesu judizialetan kateatuta, kondenatuta, ia asasinatuta, erretiratzera doa, kirchnerismoaren buru izandako Cristina Fernández

dore bat ez bazen). Diktadurako kri-
menengatik epaiketak berrireki ziren;
2005eko Ameriketako Goi Bilerako irudi
haiek ikusi genituen, Bushi Hegoameri-
ka ustiatzeko bere ALCA hura, Chavezen
hitzetan, “*Al carajo*” bidali ziotenekoak,
Venezuela, Argentina eta Brasil buru zi-
tuen burujabetza erakustaldi batean;
FMIarekin herrialdeak zuen zorra kitatu
zen. Eta hasi zen hazten kirchnerismoa
agintean egon zen garaian loratu zen
klase ertaina.

Peronismoak, krisi testuinguru hone-
tan, oraingoz, ez du 2003an kirchneris-
moak egin zuen apustua egin, kontrakoa
baizik. Kirchnerismoa zain gelditu da
presidentetza baino beheragoko kar-
guetan; agian, Kiciloff, botoen %45are-
kin berrirabazi duen Buenos Airesko
gubernuan, esperoan baino ez da geratu,
2003 baten zain.

Cristina Fernández

Iazko abenduan, afari batean, buruzagi
eta funtzionario peronistaz inguratuta,
Cristina Fernández de Kirchnerrek bere
erretirada aldarrikatu zuen ia: peronistak
zirela gogorarazi zien han bildutakoei, eta
eskatu, hala zirenez, hartzeko behingoz
mariskalaren makila. Itzal luzeko hitzak
dira. Peronek berak esana da peronista
guztiek daramatela motxilan mariskala-
ren makila, Napoleonek soldaduei esaten
omen zien moduan. Hartu mariskalaren
makila. Hainbat prozesu judizialetan ka-
teatuta, kondenatuta, ia asasinatuta, erre-
tiratzera doa bi bider, 2007tik 2015era,
Argentinako presidente eta hogeitaz urtez
(senarrarekin hasieran, bakarka azken
13 urteetan), peronismoa zuzendu duen
kirchnerismoaren buru izandako emaku-
me hau. Eta, momentuz, ez dirudi inork
mariskalaren makila konbikzio handiegiz
hartu duenik; ez dirudi, momentuz, Cris-
tinak ondorengorik duenik.

2007an hartu zuen presidentetza, se-
narrak agintaldia amaitutakoan, eta zortzi
urtez egon zen karguan, kirchnerismoari
gorputza, kolorea eta etsaiak emanez.

Nekazaritzako grebak jasan zituen, ae-
rolineak berreskuratu, korporazioen aur-
kako borroka etengabe ibili zen, babes
sozialerako hainbat lege atera ziren, po-
breziaren jaitsiera ikusgarria gertatu zen,
klase ertainaren igoera, YPF berreskura-
tu zen, eskualdearen destino komun eta
burujabea defendatu, komunikabideez
argi hitz egin, legislatu...

Eta, gertaerekin batera, estilo bat.
Oharkabean pasatzen ari zaiguna, eta
hona gutziz erridikulizatua, karikaturi-
zatua iritsi zaiguna. Ideia zoroko ema-
kume ezegonkor eta ero samarra iritsi
zaigu, gehiegi makillatua, bere ekonomia
ministro gazteaz maitemindoa, Europa-
ko politikari grisena batere antzik gabea.
Ezinezko erretirada honetan egin dituen
agerpenetan ere, irmo ikusi dugu, su-
minduta, ozen hitz egiten: botereei aurre
egiten esan baitu agur, eta ez dakigu es-
petxean ikusiko dugun. Agerpen beretan
ikusitako hunkitzen, malako eta guzti.
Oihu egiten duen emakume bat, ez dena
afarrietan bakea jartzen duena, gatazka
sortzen duena baizik, eta, gero, ahul ager-
tzeko inongo beldurrik gabe negar egi-
ten duena. Bi bider presidente. Botoen
%54 lortuta. Kirchnerismoa ez da Néstor
Kirchner. Eta guri masak nahiko ezkerre-
tik mugitzeko gaitasun populista izuga-
rria izan duen emakume bat pasatzen ari
zaigu. Eta krisietatik behetik gora irteten
jakin duen herrialde baten ikasgaiak. ●